

“Каб кожны Коласа пачуў...”

Сцэнарый літаратурна-музычнай гасцёўні (для VI-IX класаў)

С. У. Лабачэўская,
настаўнік першай катэгорыі
СШ № 3 г. Ашмяны

Мэта і задачы: папулярызацыя беларускай мовы і літаратуры; пашырыць і абагульніць веды вучняў аб жыцці і творчасці Якуба Коласа; фарміраваць уменне перадаваць свае пачуцці ў паэтычным чытанні і публічна выступаць; садзейнічаць усведамленню вучнямі ролі класіка ў станаўленні беларускай літаратуры і фарміраванні нацыянальнай свядомасці беларусаў; стварыць умовы для выхавання пачуцця патрыятызму і гонару за знакамітых людзей сваёй Радзімы.

Абсталяванне: мультымедычны праектар для дэманстрацыі прэзентацыі, аўдыя- і відэазапісы, выстава фотаздымкаў Якуба Коласа, выстава кніг Якуба Коласа і публікацый пра яго, выстава вучнёўскіх ілюстрацый да твораў Якуба Коласа.

Афармленне актавай залы: выказванні Якуба Коласа і пра Якуба Коласа і яго творчасць вядомымі пісьменнікамі, папяровыя жытнёвыя каласы, стэнд з намаляваным жытнёвым снопам.

Удзельнікі: вучні VI-IX класаў, бацькі вучняў, настаўнікі школы.

Выказванні:

Ніякае багацце людзей не бывае даражэйшым за іх родную мову.

Якуб Колас

Што ні кажы, а жыццё, ужо само па сабе, ёсць радасць, вялікае шчасце, бясцэнны дар.

Якуб Колас

Чалавек жыве дзеля дабра, для служэння праўдзе, каб ствараць нейкія вартасці жыцця і каб быць карысным для іншых.

Якуб Колас

Творчасць Якуба Коласа – гэта своеасаблівы летапіс жыцця народа, летапіс праўдзівы і хвалюючы.

Міхась Лынькоў

Калі ж, нарэшце, раннім ранкам гром грывне, дождж заплешча ў рынах, ён [Якуб Колас] выйдзе радасна на ганак з усмешкай мудрай селяніна!

Алег Лойка

Ход мерапрыемства

Гучыць песня “Мой родны кут” у суправаджэнні відэароліка (верш Якуба Коласа, музыка Ігара Лучанка).

1-ы вядучы. Ёсць людзі, якія прыходзяць на Зямлю як пасланцы нябёсаў і пакідаюць зорны след у вечнасці. Свой зорны след пакінуў і выдатны чалавек, пра якога мы з вамі будзем сёння гаварыць. Паслухайце акраверш і падумайце: пра каго ідзе размова ў гэтым лірычным творы?

Я чую голас мужны і знаёмы!

Кранае сэрца ён ва ўсе часы.

Увішны класік працаваў без стомы,

Будзіў у сэрцах пачуццё красы.

Красу пейзажаў родных усхваляў у творах.

О, наш пясняр! Заўсёды будзеш першым!

Лячыў людскія сэрцы і ў радасць, і ў гора.

Адданаць, цеплыня ў кожным вершы.

Спавіты творы шчасцем і журбою, і мы схіляемся перад табою!

Дэманструецца слайд з акравершам.

2-і вядучы. Наша літаратурна-музычная гасцёўня прысвечана беларускаму песняру Якубу Коласу.

1-ы вядучы. Даніну памяці і павагі Я.Коласа аддаем сёння мы. Давайце разам пройдзем жыццёвымі сцяжынкамі, прыгадаем цудоўныя радкі з яго твораў, зазірнем у таямніцы шчырай беларускай душы, адданай свайму народу, сваёй зямлі.

2-і вядучы. Нялёгкім было жыццё Якуба Коласа, сапраўднае яго імя – Канстанцін Міхайлавіч Міцкевіч. Ён звездаў шмат пуцявін, таму што быў сынам лесніка і па волі князя Радзівіла прыходзілася перабірацца з месца на месца.

1-ы вядучы. Нарадзіўся Якуб Колас 3 лістапада 1882 года. Малая радзіма класіка айчыннай літаратуры – засценак Акінчыцы Мінскага павета (цяпер у межах г. Стоўбцы Мінскай вобласці). Дзіцячыя гады будучага пісьменніка прайшлі ў лесніковых сядзібах Ласток (Сухошчына), Альбуць, што непадалёк ад вёскі Мікалаеўшчына, адкуль бацькі былі родам.

Дэманструюцца фотаздымкі бацькоў паэта і мясцін, звязаных з біяграфіяй паэта.

Чытальнік

Пры шляху шырокім,

Дзе стаіць камора,

Я на свет радзіўся

Пад глухі шум бору.

2-і вядучы. Давайце на некалькі хвілін перанясёмся ў тую далёкія дзіцячыя гады Якуба Коласа, тады яшчэ маленькага хлопчыка Косціка.

Пастаноўка сцэнкаі.

Дзейныя асобы: дзядзька Антось, Косцік.

Косцік. Дзядзечка, колькі дзён яшчэ прыйдзеца пасвіць кароў?

Дзядзька. Цяжка сказаць: мо месяц, а можа, і больш...

Косцік. Але ўсё ж такі?

Дзядзька. А пакуль з нашае бярозкі, што ля хаты, лісце не абваліцца.

(Дзядзька адыходзіць убок.)

Косцік. Пакуль ніхто не бачыць, пайду абтрасу лісце, бо так гэтыя каровы абрыдлі ўжо.

(Бяжыць са сцэны. Выходзіць дзядзька.)

Дзядзька. Косцік, пара кароў выганяць!

(Косцік выбягае з усмешкай.)

Косцік. Не, ужо не пара. Глянь, усё лісце з бярозы абвалілася.

Дзядзька. А праўда... Ды не, кароў ты ўсё роўна пасвіць будзеш. Але ж, жэўжык, як добра абтрос, вы толькі паглядзіце!

Дэманструюцца на слайдзе ілюстрацыі з вобразам дзядзькі Антося і яго пляменнікаў і пляменніц.

1-ы вядучы. А як жа з'явіўся псеўданім Якуб Колас? Канстанцін Міхайлавіч цікавіўся творчасцю рускага пісьменніка Пятра Якубовіча-Мельшына. Асабліва спадабаўся яму верш пра колас. Думаючы пра выбар псеўданіма, гартаючы творы гэтага рускага пісьменніка, Канстанцін Міцкевіч і вырашыў назваць сябе Якуб (Якубовіч) Колас.

Дэманструецца партрэт рускага паэта П. Якубовіча-Мельшына.

2-і вядучы. Якуб Колас — паэт, празаік, драматург, крытык, дзіцячы пісьменнік. Аповесці, апавяданні, паэмы, вершы, казкі, п'есы, публіцыстычныя і літаратурна-крытычныя артыкулы пісьменніка ўзбагачаюць нас вопытам і ведамі ўважлівага даследчыка чалавечай душы, натхнёнага песняра роднай прыроды, гарачага патрыёта. Яны вучаць шанаваць і берагчы родную зямлю, родную мову, родную культуру. Пісьменнік бачыў жыццё ў яго няспынным руху, заўсёды ў дарозе, у творчым пошуку.

Чытальнік.

Жыццё ж так казачна-імкліва,

Паспець за ім так цяжка мне,

Каб на шырокім палатне

Нарысаваць яго завівы,

Адбіць і хвалі пералівы

На самай страшнай вышыне.

1-ы вядучы. Рана абудзілася ў хлопчыка цікавасць да кнігі. Першая навука вялася дома. Дзве зімы Косцік і яго браты і сёстры вучыліся ў дарэктара – вясковага хлопца, які меў не надта багатыя веды.

Чытальнік.

У дзве нядзелькі на Пакровах

Прывезлі Яську ў лапцях новых;

За ім два боты без абцасаў —

Насіў іх Яська з даўніх часаў,
Ад брата «Кіксы» дасталіся —
На ўсякі выпадак нясліся.
— Ну, вось дарэктар вам, глядзецце! —
Міхал ківае тут на Яську. —
За кнігі заўтра і за ўказку,
Бо грошы бацькавы — не смецце,
Каб мне вучыліся старанна!
Не патураць ім анізвання!

*Дэманструюцца ілюстрацыі да ўрыўка з паэмы Якуба Коласа “Новая зямля”
“Дарэктар”.*

2-і вядучы. Пасля два гады вучыўся ў народнай школе вёскі Мікалаеўшчына. Школа і кнігі прыносілі Кастусю шмат радасці. Асабліва яму падабаліся творы Мікалая Гоголя і байкапісца Крылова. Невыпадкова пазней Якуб Колас не раз будзе звяртацца да жанру байка.

Чытальнік.

Свабодны конь гуляў на волі,
І хвост, і грыву распусціў,
Іржаннем ён сваім будзіў
І лес стары і чыста поле.
У бок праходжы стараніўся,
Яму дарогу уступаў.
Ад страху Рудзька прытуліўся
І толькі ціхенька брахаў.
Каня злавілі, прывязалі,
На вобруць, беднага, ўзялі.
Аборкай ногі абвілі
І борзды бег яго стрымалі.
З-за вугла вылазіць Рудзька.
— Гаў-гаў-гаў — давай брахаць.
За хвост каня кусае цюцька —
Ні адцягнуць, ні адагнаць!
Малыя дзеці тут гулялі,
Дзівілісь многа і казалі
(Па дурнаце не разабралі —
Дзіця малое, як ягня):
— А Рудзька дужшы за каня!

1-ы вядучы. Пісаць вершы пачаў у дванаццацігадовым узросце. Калі Кастусь прачытаў адзін са сваіх першых вершаў “Вясна” бацьку, той сказаў: “Добра”, – пацалаваў сына і даў яму рубель.

Чытальнік.

Ідзе вясна ўжо, дзякуй Богу!
Згінуў снег з сырой зямлі;
Папсавала гразь дарогу,
Перавалы загулі.
Сонца грэе, прыпякае;
Лёд на рэчцы затрашчаў.
Цёплы вецер павявае,
Хмар дажджлівых нам прыгнаў.
Вось і бусел паказаўся,
Гусі дзікія крычаць,
Шпак на дубе распяваўся,
Жураўлі ужо ляцяць.
І зіма, як дым, прапала!
Зелянее луг, ралля.
Як ад болю, ачуняла
Наша родная зямля.

2-і вядучы. У дваццацігадовым узросце Колас скончыў Нясвіжскую настаўніцкую семінарыю .

Дэманструецца слайд з партрэтам пісьменніка гэтага перыяду.

Сцэнка-роздум. *(Па сцэне ходзіць вучань.) (Гучыць медытацыйная музыка.)*

А што далей? Якую выбраць сцежку, па якой дарозе крочыць? Вось і цяпер у руках шытак. А ў ім творы. Салодкую мару перапыніў дождж, што сёкануў наўскос у акно. Наляцеў вецер, вырваў шытак і панёс. Зрабілася яшчэ больш сумна — нібы сілай нехта вырваў у яго словы, якія выношваў у сэрцы. Ці не такі лес напаткае і ўсё яго пісанне? Ці не будзе жыццё і яго, як гэты шытак, гнаць і збіваць з дарогі? Кідаць па свеце...

1-ы вядучы. Дэбют Якуба Коласа адбыўся ў 1906 г. У газеце «Наша доля» быў надрукаваны верш «Наш родны край».

Дэманструецца старонка газеты “Наша доля” з надрукаваным у ім вершам Якуба Коласа “Наш родны край”.

2-і вядучы. Працуючы на Палессі настаўнікам, падрыхтаваў і выдаў “Другое чытанне для дзяцей беларусаў”, дзе размясціў праявічныя замалёўкі, вершы і апрацоўкі казак.

Інсцэніроўка казкі “Мужык і пан”.

Паслаў пан свайго мужыка з пісьмом да другога пана. Засунуў мужык пісьмо за пазуху і пайшоў. Якраз па дарозе сустрэў ён таго пана, да якога ішоў з пісьмом і падае яго пану, не зняўшы шапкі. Гэта пану на спадабалася.

- Скажы ты мне, чалавеча, ці ў твайго пана няма лепшых людзей, што ён паслаў да мяне цябе, дурня?

- Чаму няма? – кажа мужык. – Ёсць, але лепшых людзей і разумнейшых ён паслаў да лепшых і разумнейшых паноў.

1-ы вядучы. З гэтай сцэнкай можам пабачыць, наколькі Колас цаніў і паважаў простага чалавека, разумнага і знаходлівага ў любой сітуацыі. У самых складаных

умовах ён быў побач з народамі, шукаў для яго лепшай долі. Разам з сялянамі напісаў петыцыю супраць памешчыка Скірмунта. У 1906 годзе браў удзел у нелегальным настаўніцкім з'ездзе ў роднай Мікалаеўшчыне, за што быў пазбаўлены настаўніцкай працы. Над Якубам Коласам адбыўся судовы працэс, пасля якога паэт быў прыгавораны да трох гадоў зняволення.

Дэманструецца слайд з партрэтам пісьменніка гэтага перыяду.

2-і вядучы. У турме Якуб Колас піша вершы, там нарадзіліся першыя радкі яго паэмы «Новая зямля». Вершы паэта прасякнуты пачуццём любові да роднага краю, нясуць моцны зарад духоўнай сілы і стойкасці, веры ў лепшы дзень. Радаснай навіной дайшла ў турэмную камеру вестка аб выхадзе ў свет першага зборніка «Песні-жалыбы».

Гучыць песня “Родныя вобразы” ў выкананні настаўніка музыка СШ №3 Валадзько Івана Мечыслававіча. (Паказ відэароліка.)
<https://www.youtube.com/watch?v=SFNdOWcsTx4&t=9s>

1-ы вядучы. Якуб Колас многа вершаў прысвяціў апісанню прыроды. Зараз мы пакажам вам малюнкi з выявамі розных пор года і зачытаем урыўкі з вершаў Якуба Коласа, а вы паспрабуйце ўгадаць назвы гэтых вершаў.

2-і вядучы.

Замірае лета,

Заціхаюць далі,

Сірацее рэчка,

Халадзеюць хвалі. (восень – “Адлёт жураўлёў”)

1-ы вядучы.

Даставайце з вышак сані,

Гайда сцежкі праціраць

І на белым акіяне

Ўдоўж і ўноперак гуляць! (зіма – “Надыход зімы”)

2-і вядучы.

Цешыла ты дзетак

Ды ласкава гэтак –

Матчынай рукой,

Воляй маладою,

Цёплаю вадою,

Чыстаю ракой,

Полем і лясамі,

Спевам – галасамі

Ясных дзён тваіх. (лета – “Канец лета”)

1-ы вядучы.

Гай страсянуўся, дрогнула поле,

Долы той гук паняслі.

У гэтым раскаце чуецца воля,

Чуецца радасць зямлі. (вясна – “Першы гром”)

Дэманструюцца слайды з адлюстраваннем розных пор года і варыянтамі назваў вершаў пейзажнай лірыкі Якуба Коласа.

2-і вядучы. У 20-30-я гады Якуб Колас напісаў самыя значныя свае творы – паэмы “Новая зямля” і “Сымон-музыка”. Пазней у яго з’явіліся такія вядомыя творы, як аповесці “Дрыгва”, “На прасторах жыцця”, трылогія “На ростанях.

Дэманструюцца выданні вядомых эпічных твораў Якуба Коласа.

1-ы вядучы. Лёс падараваў Канстанціну Міцкевічу сустрэчу, знаёмства, каханне з адзінай жанчынай, якая на ўсё жыццё стала яго зоркай, натхненнем, спадзяваннем і шчасцем. Гэтай зоркай стала жонка Якуба Коласа Марыя Дзмітрыеўна. Дарэчы, Марыя Дзмітрыеўна Каменская нарадзілася ў горадзе Ашмяны ў 1891 годзе ў сям’і псаломшчыка ашмянскай Васкрасенскай царквы. Працавала настаўніцай на Піншчыне, дзе і сустрэлася з Якубам Коласам. І дзе б ні быў пясняр, яна заўсёды была ў яго памяці.

Дэманструецца слайд з партрэтам жонкі Якуба Коласа.

Чытальнік.

Ты без мяне, а я далёка.

Над стэпам звiс нябёсаў тын,

А снег стэповы слепіць вока,

І сумна мне, бо я адзін.

За час наш доўгі я нямала

Быў у разлуцы і журбе.

Рука мая не ўсё спісала

З таго, што думаў аб табе.

Я знаю — шмат ты мела гора

І горыч дум піла да дна,

І шмат было тваіх дакораў,

Хоць ты ў душы маёй адна.

— Даруй жа мне! — скажу я толькі,

Схіліўшы нізка галаву. —

Забудзь пакуты, гора, болькі —

Табой я жыў, табой жыву.

І блізка ты, і ты далёка.

Над стэпам звiс нябёсаў тын.

Змярцвелы стэп не цешыць вока,

І сумна мне, бо я адзін.

Гучыць мелодыя песні “Свяшчэнная вайна” (словы В. І. Лебедзева-Кумача, музыка А.В.Аляксандрава).

2-і вядучы. Вайна... Страшэнны час для беларускага народа. Усе творы гэтага перыяду прасякнуты болем, трывогай за лёс сваёй зямлі.

Вайна разлучыла Якуба Коласа з родным краем. На вайне загінуў яго сын Юрка. Па сутнасці, разлучыла і з жонкаю. Марыя Дзмітрыеўна, якая балюча перажывала страту сына, цяжка захварэла і амаль праз два тыдні пасля заканчэння вайны памерла.

Дэманструецца слайд з сямейным партрэтам Якуба Коласа.

Чытальнік.

Я чую голас несціханы —
Зямля мая мяне заве
І кроіць сэрца мне на раны,
Звініць, як звон касы ў траве.
О, каб я меў такія рукі,
Зямля, абняў бы я цябе,
Каб сцішыць гора тваё, мукі
І сілу даць у барацьбе!
Зямля мая, мая краіна!
Я чую твой прызыўны звон.
Прымі ж хоць слова твайго сына —
Не доўгі будзе твой палон.

1-ы вядучы. Дарога жыцця песняра скончылася ў 74 гады. Пахаваны класік на Вайсковых могілках у Мінску.

Прагляд відэаінтэрв'ю сына Якуба Коласа Міхася Канстанцінавіча Міцкевіча.
<https://www.youtube.com/watch?v=gxelZteyWY>

2-і вядучы. Імя Якуба Коласа шырока вядома ў Беларусі і далёка за яе межамі. Нашага песняра славяць паэты розных моў свету. Паэт з Узбекістана Сцяпан Ліхадзіеўскі прысвяціў верш Якубу Коласу.

Дэманструецца слайд з партрэтам узбекскага паэта С.Ліхадзіеўскага.

Чытальнік.

Між вуліц ташкенцкіх, шырокіх і вузкіх,
Адной даў імя і пясняр беларускі.
Прайдзі па зялёнай алеі, якую
Узбекі-браты прысвяцілі Якубу!

1-ы вядучы. Руская паэтэса Марыя Камісарова напісала таксама верш-прысвячэнне Якубу Коласу.

Дэманструецца слайд з партрэтам рускай паэтэсы М.Камісаравай.

Чытальнік.

Мне Якуба Коласа строки,
Словно матери вздох глубокий.
Белоруссия,
Свет мой синий,
Васильковый, неугасимый.

2-і вядучы. Нядаўна прайшоў конкурс “Жыве паэт між намі тут...”. Вучань 10 класа СШ №3 Янушкевіч Аляксандр напісаў свой верш-прысвячэнне для удзелу ў конкурсе.

Чытальнік.

Нясуцца зыкі песень здольных
Праз вёску гучную ў кут
Людзей адкрытых і свавольных —

Акінчыц, месца ўсіх цуд!
А нарадзіўся там наш вольны,
За справядлівасць у жыцці,
Сярод народа волат здольны,
Што схілен край свой узнясі.
І жыў між простага ён люду,
Прывучаны да працы быў ён тут,
Дабіўся гэткага дэбюту,
Хоць шлях не абышоўся без пакут.
Сярод усіх народным стаў паэтам,
І на зямлі ён Коласам узрос,
Няхай жа тваё зерне прыйдзе з хлебам,
Накорміць і, дасць Бог, палешыць лёс.

1-ы вядучы. Паважаныя ўдзельнікі і госці літаратурнага свята просім вас прыняць удзел у віктарыне “Я Коласа пачуў”. За правільны адказ вы атрымаеце папяровы жытнёвы каласок. Гэтыя каласкі збяром у жытнёвы сноп.

Віктарына па жыцці і творчасці Якуба Коласа

1. Колькі гадоў адзначалася ў 2018 годзе Якубу Коласу? (*135 гадоў.*)
2. Якое сапраўднае імя Якуба Коласа? (*Канстанцін Міхайлавіч Міцкевіч.*)
3. Кім быў бацька Якуба Коласа? (*Лесніком.*)
4. У якім годзе нарадзіўся вядомы пісьменнік? (*3 лістапада 1882 года.*)
5. Назавіце малую радзіму Якуба Коласа? (*Засценак Акінчыцы Стаўцоўскага раёна Мінскага павета.*)
6. Як звалі ў паэме “Новая зямля” героя, прататыпам якога быў Якуб Колас? (*Хлопчык Костусь*)
7. Як называлі раней хатняга настаўніка? (*Дарэктарам.*)
8. За што бацька Якуба Коласа даў дванаццацігадоваму сыну 1 рубель? (*За адзін са сваіх вершаў “Вясна”.*)
9. Якую прафесію набыў Якуб Колас у Нясвіжскай семінарыі? (*Настаўніка.*)
10. Якім вершам дэбютаваў Якуб Колас у газеце “Наша ніва” ў 1906 годзе? (*“Наш родны край”.*)
11. Які вядомы твор Якуба Коласа называюць “энцыклапедыяй сялянскага жыцця”? (*Паэму “Новая зямля”.*)
12. Адкуль была родам жонка песняра Марыя Дзмітрыеўна?

Прадоўжыце наступныя радкі:

Ніхто з дамашніх не згадае,
Чым рэчка Костуся... (*займае*).

На ніцях белай павуціны
Прывозяць восень... (*навучкі*).

Не сядзіцца ў хаце хлопчыку малому:
Кліча яго рэчка, цягнуць... (*санкі з дому*).

Дэманструюцца вершаваныя радкі, якія трэба працягнуць.

2-і вядучы.

Два каласы – дзве праўдзівыя песні!

Поплеч, як сёстры ідуць у свет...

Колькі вы радасці людзям прынеслі,

Колас жытнёвы і Колас – паэт!

1-ы вядучы. Імем Якуба Коласа названы Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр у Віцебску, Інстытут мовазнаўства Акадэміі навук. На адной з цэнтральных плошчаў сталіцы, што носіць яго імя, пастаўлены помнік песняру і яго героям. Але самым лепшым помнікам яму будзе, калі мы ўдумліва прачытаем яго кнігі і ўзбагацім сябе іх мудрасцю.

Дэманструецца слайд з выявамі будынкаў Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа, Інстытуты мовазнаўства Акадэміі навук, з помнікамі Якубу Коласу і яго героям.

Прагляд відэафільма “Музей Якуба Коласа”.

<https://www.youtube.com/watch?v=HqGvpXnF7qk>

2-і вядучы. Пачыналі наша свята літаратуры з музычнай кампазіцыі “Мой родны кут...” і закончым нашу сустрэчу гэтымі знакамітымі радкамі, выканаўшы песню разам з узорным хорам СШ №3 “Тоніка”.

1-ы вядучы. Жадаем вам дабра ў вашых сэрцах, святла ў вашых душах, няхай толькі радасцю поўніцца ваша жыццё пад божым небам. Дзякуй за ўвагу! Да новых сустрэч!